

CALITATEA VIEȚII ÎN ZONA MONTANĂ

RADU REY

Paradoxul cu care muntele românesc se confruntă astăzi față de trecutul apropiat ar putea fi rezumat astfel: până în 1990 ne-am fi putut dezvolta – dar din cauză că aici rezista proprietatea privată, care din motive politice nu trebuia să se întrezărească, *nu era voie*.

Astăzi avem voie dar ne lipsesc mijloacele și ne ciocnim de mentalități și fenomene surprinzătoare ca factori frânanți și descurajanți.

Nu vom putea discuta cu obiectivitate despre problemele calității vieții fără să luăm în analiză acest complex de factori: a descoperi cauzalitățile și apoi doar a trece la ofensivă, în sensul stabilirii metodelor și mijloacelor de atenuare sau combatere a influențelor negative, a face o selecție a posibilităților realiste de asigurare a unui curs evolutiv general, cu efect direct în spațiul montan și indirect asupra societății românești în general.

Dimensiunile

În perioada 1990-1992, Comisia Zonei Montane din România (azi Agenția Națională a Zonei Montane – cu un număr redus de specialiști și mijloace infime) având în lucru un proiect de lege pentru sprijinirea gospodăriilor familiale din zona montană – s-a aflat brusc în fața unei probleme precise: *care munte?* Devenise evident că o lege ce prevedea anumite facilități pentru un sector anumit, trebuie să fie însoțită obligatoriu de o delimitare precisă a acelui sector.

Astfel că, dintr-o necesitate obiectivă, s-a trecut la pregătirea unei lucrări de anvergură ce a fost denumită *delimitarea zonei montane a României*. Utilizând experiența unor țări dezvoltate europene cu munte – Elveția, Austria, Franța – și aplicând criteriile de delimitare, utilizând personalul calificat în cadrul CZMR și al Direcțiilor generale pentru agricultură și alimentație – respectiv Oficiile de Cadastru și Organizare a Teritoriului – și numeroși tehnicieni din țară, s-a putut încheia o lucrare - care reprezintă litera “a” din “alfabetul montan” șitotodată prima lucrare de acest gen realizată vreodată în România.

Ce a pus ea în evidență?

Desigur nu s-a putut realiza o lucrare bazată pe gradienti naturali mult mai

laborioasă (care va trebui realizată în viitor), ci numai stabilirea unui contur al zonei montane –care a inclus fostele “zone necooperativizate” – la care s-au adăugat însă și acele localități montane ce au fost colectivizate forțat și în care populația a avut atât de mult de suferit, reprezentând *oala neagră* a economiei socialiste, adică foste CAP-uri, cu cele mai slabe realizări, nerentabile, supraviețuind numai prin interminabile subvenții financiare.

Conform delimitării zonei montane a rezultat faptul că, circa o treime din teritoriul național este reprezentat de zona montană – respectiv 73.970 km², din care 54% păduri, cu 74,4% grad de împădurire, 40,5% este reprezentat de terenuri agricole, din care fânețe și pășuni naturale 71,5%, arabil 25,6% (doar 8% din arabilul național), pomi și vii 2,7%.

Zona montană constituie 46% din teritoriul celor 28 de județe cu munte, în cadrul a 687 de comune, cu 3.303 de sate și a 86 de orașe montane. În Europa, zona montană a României reprezintă cel mai mare masiv muntos aflat în interiorul unei singure frontiere naționale.

Principala ocupație în zona montană este creșterea animalelor (în cele 1.036.000 gospodării înregistrate, în majoritate de subzistență), existând 926.000 bovine, 2.700.000 ovine, alte animale (1994).

Populația: 3.600.000 locuitori, din care peste 2.000.000 agricultori ce practică o agricultură* tradițională, bazată pe îngrășăminte naturale, cu nivel tehnologic mult rămas în urmă.

Produsele agricole ce se obțin sunt nepoluate, de înaltă calitate biologică. Consumurile energetice la unitatea de produs se bazează pe energie reciclabilă, energia convențională reprezentând 5-10%. Consumul de cereale pentru obținerea cărnii, laptelui, lânii etc. este cel mai scăzut.

Existența populației din ruralul montan și preorășenesc este asigurată în general prin pluriactivitate: minerit, activități forestiere, industrii prelucrative, servicii, artizanat ș.a. Veniturile din agricultură reprezintă 30-40%.

Numărul de gospodării cu venituri integrale din agricultură reprezintă sub 20% din total. Gradul de rentabilitate este scăzut.

Starea infrastructurilor

Fie că ne referim la starea drumurilor, asigurarea cu energie electrică, telecomunicații sau la infrastructura reprezentată de învățământul general și profesional, la asigurarea asistenței sanitare sau veterinară ș.a. vom constata că în fiecare dintre acestea există părți realizate, dar și numeroase insuficiențe sau chiar absențe.

Calitatea vieții și în zona montană depinde în mare măsură de volumul și starea infrastructurilor.

* Prin termenul de *agricultură* se înțeleg toate activitățile legate de producția vegetală și animală.

Starea drumurilor este diferențiată regional; drumurile naționale sunt în general mai bine întreținute, iar rețeaua are o dezvoltare de nivel submediu.

Drumurile județene sunt la un nivel de întreținere mai scăzut.

Cele mai slab reprezentate sunt drumurile comunale, rețeaua de comunicații rutiere reprezentând nervurile funcționale de transport curent la nivelul satelor, văilor, cursurilor mici de ape, precum și cele de legătură dintre gospodării și sat sau intergospodărești. Aceste categorii de drumuri de acces se află în suferința cea mai grea și cantitativ și sub aspect calitativ, mijloacele disponibilizate fiind mult sub necesar.

Un aport important la lărgirea căilor de comunicații îl aduc drumurile forestiere, în general mai bine întreținute, care în perspectivă primesc funcții silvo-agro-turistice.

Electrificarea – este în parte rezolvată. Excepțiile există – de exemplu în munții Apuseni, cu 18.000 gospodării fără electricitate, dar și în alte masive montane – cu referire expresă la gospodăriile de altitudine, la cele cu grad ridicat de izolare.

Nivelul comunicațiilor – este foarte scăzut față de ceea ce ar impune un nivel mediu de dezvoltare. Domeniul telecomunicațiilor în ruralul montan – legat și de spațiul imens de expansiune pentru turism și agroturism – are la dispoziție un vast teritoriu de cucerit.

Asistența sanitară și sanitar-veterinară – sunt de nivel mediocru, influențate – cel puțin în parte – de starea altor infrastructuri.

Calitatea actului medical, eficiența acestuia, depind în cea mai mare măsură de nivelul dotării cu medicamente, instrumentar și aparatură adecvate, unde se înregistrează fie insuficiențe, fie absențe.

Pentru asistența veterinară, agricolă și zootehnică răspândirea mare a gospodăriilor țărănești în teritoriul localităților creează numeroase disfuncții datorate mai ales distanțelor.

Serviciile pentru populație reprezintă un domeniu deficitar, mai ales privind serviciile cu efect agricol, de la nivel comunal.

Prin slăbirea activității cooperăției, nivelul și conținutul aprovizionării cu bunuri de uz gospodăresc curent s-a redus, fără să se fi instalat o aprovizionare paralelă.

Societățile comerciale particulare, apărute exploziv, nu sunt preocupate sau nu au capacitatea de a asigura aprovizionarea gospodăriilor cu produse necesare activității agricole (materiale de construcție, unelte, tehnică agricolă, alte consumabile în procesul muncii asupra pământului și pentru creșterea animalelor) sau legate de produsele obținute.

Prin lipsa școlarizării profesionale a agricultorilor, capacitatea de *savoir faire* este submediocră, astfel că agricultorii sunt nevoiți să apeleze la servicii calificate pentru intervenții simple de întreținere și reparații, ceea ce consumă din fondurile destinate dezvoltării. În plus, la nivelul comunelor aceste servicii

sunt încă departe de a fi și suficiente. Pentru agricultori situația este cu atât mai complicată cu cât răspândirea gospodăriilor și gradul de izolare sunt mai mari.

Starea învățământului.

Nu se poate spune că în localitățile din munții României, în general, învățământul nu ar fi asigurat.

Prin acțiunea asupra generațiilor viitoare, de calitatea învățământului depinde în foarte mare măsură situația economico-socială. Or, tocmai aici, la bază, lucrurile sunt departe de ceea ce ar fi cu adevărat necesar.

Fiind în analiză conținutul învățământului în ruralul montan de până în 1990, vom constata că acesta era total neadecvat vieții reale a satului, nevoilor și posibilităților de a pune în valoare cât mai bine resursele locale legate de gospodărie și mediul montan.

Generații întregi de copii de țărani de munte au fost instruiți intensiv în domeniul științelor abstracte sau al disciplinelor umaniste, neglijându-se latura practică, agricultura muntelui și alte activități productive legate de economia gospodăriei, situație dezastruoasă prin consecințe și având drept cauzalitate motive politice: să nu se dezvolte proprietatea privată.

Această moștenire este deosebit de grea.

Nu au fost pregătite nici manuale școlare adecvate, nici programe de învățământ adaptate mediului montan, nici o bază materială didactică corespunzătoare și nici cadre didactice specializate în sensul necesar.

Putem spune că și învățământul din munți a fost luat prin surprindere, fiind poate cel mai puțin capabil să facă saltul de adaptare la un sistem democratic, bazat pe economia de piață.

Eforturile extraordinare depuse de Agenția Națională a Zonei Montane, (fosta Comisie a Zonei Montane) pentru adaptarea învățământului montan – prin crearea de grupuri școlare agricole, de manuale adecvate, instruire ale cadrelor didactice, elaborarea de programe și planuri de învățământ adaptate – au culminat cu includerea în Legea Învățământului a categoriei de învățământ mediu agromontan.

Totuși, trecerea întregului învățământ în subordinea directă a Ministerului Învățământului a redus brusc nivelul de cooperare care începuse să dea roade: zeci de clase agromontane înființate, apariția de facultăți și secții de învățământ superior agromontan au reprezentat un început. Însă suntem încă foarte departe de o evoluție echilibrată într-un sens bine reperat.

În baza unor studii atente a sistemelor de învățământ vest-europene constatăm că baza o reprezintă *școala profesională agricolă*.

Pentru condițiile montanului românesc, unde nivelul economic al gospodăriilor de subzistență este scăzut, în condițiile impactului dur cu economia de piață capacitatea familiilor de a suporta povara cheltuielilor legate de un învățământ prelungit este mult diminuată și procesul este în agravare.

Este evident că va crește numărul celor proveniți din gospodăriile țărănești, pentru care instruirea se va opri, de nevoie, la nivelul celor 8 clase ale învățământului primar și gimnazial.

În fața unei astfel de realități, apare ca logică preocuparea pentru asigurarea unui minim de pregătire pentru economia gospodăriei montane (aspect realizabil printr-un manual unic de economie rurală montană) cu precădere eșalonată, în clasele VI-VIII. Pentru moment acest manual de mare importanță încă nu a fost creat, iar programele învățământului gimnazial nu au avut în vedere obiectul – poate cel mai important – *economie rurală montană*.

Este de reținut că cea mai importantă categorie de gospodării o reprezintă cele cu disponibilități de producție marfă, deci gospodăriile mari și mijlocii. Aici trebuie să se cantoneze cel mai mare efort, deoarece atât părinții cât și copiii proveniți din aceste gospodării pot întrezări șansa de viitor prin activitate agricolă de bază.

Este logic să investim în acea forță de muncă ce poate asigura producție marfă agro-alimentară și valorifică cât mai bine resursele muntelui, având obiectul muncii asigurat în gospodăria de proveniență.

Or, aici cel mai greu cuvânt de spus îl are școala profesională agromontană, în care prin programe de învățământ să se asigure o instruire preponderent practică în producția vegetală, animală, în economia gospodăriei, incluzând silvicultura și agroturismul și, desigur, acele deprinderi practice, utilizate zilnic de viitorul fermier montan: tâmplărie, lăcătușerie, electricitate, conducere și întreținere tractor ș.a.

Cramponarea de noțiunea de *liceu* o considerăm eronată – în fața realităților economiei de piață.

Schema propusă de Agenția Națională a Zonei Montane privește grupul școlar agricol montan – format din 5-6 clase de școală profesională, o clasă de liceu, pentru a asigura vârfulurilor perspectivă, și o clasă postliceală de agroturism – ca șansă indiscutabilă pentru viitor, în montan, chiar dacă presupune durată în timp.

Dar este sigur că orice eforturi s-ar face, dacă nu sunt însoțite de asigurarea de burse, în special pentru școala profesională, nu se va putea atinge cifra de școlarizare. Iată o mare problemă de rezolvat.

Un grup școlar astfel format poate deservi nevoile câtorva județe cu munți învecinate, iar pentru Carpații românești nevoile ar putea fi acoperite de circa 10 grupuri școlare de tipul descris.

Este evident că banul public trebuie cheltuit cu maximă eficiență și că nu are sens să se investească pentru școlarizarea agricolă profesională în acele categorii de elevi ce provin din gospodării foarte mici, lăsând subșcolarizați copiii ce urmează să moștenească gospodării mari sau mijlocii.

Ar fi de altfel și păgubitor pentru viitorul copiilor proveniți din gospodării mici să urmeze o școală agricolă, exact la vârsta când ar trebui să se instruiască într-o meserie, ca bază de existență.

Departate de a fi epuizat subiectul, iată câteva puncte de vedere bazate pe aprofundări și acțiuni cu valoare de experiment, la care Agenția Națională a Zonei Montane a participat ca partener interesat și care lasă deschisă calea dialogului și cooperării cu Ministerul Învățământului.

*

Agricultura montană

Este o agricultură marginalizată, rămasă la nivelul tehnologiilor rudimentare, cu randamente vegetale și animale slabe.

Izolarea, insuficiența factorilor de producție și a organizării profesionale și economice, slaba instruire în specificul economiei montane, acțiunile inevitabile ale factorilor naturali fac din zona montană nu doar o zonă defavorizată ci o zonă extrem de vulnerabilă economic, social și ecologic – ceea ce implică riscurile de exod demografic și de degradare a mediului.

Modificările survenite după 1990 implică și alte aspecte care influențează negativ calitatea vieții și înseși șansele dezvoltării.

Și agricultura montană – până în 1990 – a fost supusă sistemului centralizat, ca la șes-deal, dar nu la nivelul producției ci la cel al prelucrării și comercializării produselor sale, producătorul de materie primă fiind rupt de aceste două verigi.

Producția marfă este vândută în cea mai mare parte întreprinderilor cu capital de stat, aflate în majoritate în afara zonei montane și deținând încă monopolul de cumpărare: prețuri mici pentru materia primă, plăți cu mari întâzieri, lipsă de grijă față de situația economică a producătorilor, de gradul lor scăzut de echipare tehnică, de labele randamente pe care le obțin etc.

Societățile comerciale private apărute în perioada 1990-1995 practică aceleași prețuri de monopol și adaosuri comerciale maximale, provocând o gravă sărăcire a populației, cu atât mai periculoasă cu cât aceasta este lentă dar constantă.

Deosebit de îngrijorător pentru calitatea vieții în munte – este explozia de mici societăți comerciale axate pe vânzarea de băuturi alcoolice de calitate îndoielnică, care participă la extinderea alcoolismului în sate și ceea ce este și mai grav, în rândurile tineretului.

Impactul muntelui cu economia de piață este deosebit de brutal. Reducerea drastică a activităților în minerit, a activităților forestiere, a altor

industrii intramontane a creat un procent important de șomeri și semișomeri ale căror proprietăți agricole sunt prea mici pentru a asigura existența.

Se adaugă creșterea generală a prețurilor între care cele privind transporturile au o mare pondere în condițiile izolării localităților și gospodăriilor, astfel că se obține un tablou al scăderii nivelului de trai și implicit a calității vieții.

Există motive pentru a se aprecia că – pentru moment – sunt create cele mai ample condiții cunoscute în ultimul secol pentru depopularea montană, exodul fiind iminent în absența unor măsuri complexe, adecvate și energice, de contrabalansare*.

În munte fenomenul nu are caracter exploziv, pentru a deveni și foarte evident, ci se petrece la nivel de familie, lent – dar sigur – și ceea ce este mai neliniștitor este caracterul definitiv, deoarece pentru munteni, care duc o viață grea, cu multe privațiuni, odată pătrunși în mediul urban, rareori mai există tendința de revenire.

Direcția de exod este spre orașe, unde astăzi sunt expuși să mărească numărul de șomeri, deoarece capacitatea de absorbție a forței de muncă în industrii este foarte redusă. Este de luat în considerare și aspectul că, în mediul orășenesc, muntenii sunt mai expuși din cauza abilității mai scăzute în a se descurca în cadrul concurențial aspru creat de lupta pentru existență.

- Este vizibilă necesitatea unei politici naționale pentru zona montană și a politicilor regionale în cele 28 județe cu teritoriu montan, care, privind în mod realist, vor prezenta diferențieri legate de condițiile naturale, economice și tradiționale.

România, deosebit de țările vest-europene cu munți, încă nu a avut o politică montană distinctă, chestiune abordată pentru prima dată prin Strategia dezvoltării zonei montane adoptată în 21 iunie 1995 prin documentele de la Snagov, din care extragem:

“În condițiile zonei de munte românești, unde există o structură de bază – gospodăria familială – trecerea de la economia centralizată la economia de piață nu se face prin restructurarea unităților de producție, ci prin reorganizarea mediului în amonte și avalul gospodăriilor agricole: aprovizionare, prelucrare, depozitare și comercializarea produselor, organizarea creditului etc.

Agriculturii îi revine o mare parte din sarcinile amenajării și protecției mediului montan”.

---

* Exemplu: în Munții Apuseni 200 localități înregistrează o scădere cu 50% a populației iar 93 de sate sunt în situația de dispariție iminentă.

• *Dubla vocație a Carpaților: spațiu vital pentru locuitorii săi și patrimoniul natural al României și al Europei*

Regiunile montane sunt surse de apă, energie și minereuri, zone agricole și silvice, zone de recreere și habitat pentru speciile sălbatice de plante și animale.

Importanța lor este subliniată în concluziile *Declarației finale de la Rio - Agenda 21, cap.13, Dezvoltare durabilă montană*. "Soarta ecosistemelor montane afectează jumătate din populația lumii. Aproximativ 10% din populația Terrei trăiește în zone montane și aproximativ 40% ocupă zonele în care se varsă apele montane."

Aceste ecosisteme atât de importante sunt deosebit de fragile datorită numeroșilor factori de risc specifici regiunilor montane: precipitațiile abundente, zăpezile și ghețurile, pantele mai mult sau mai puțin abrupte, radiațiile puternice, diferențele mari de temperatură, vânturile foarte puternice. Efectele activităților umane asupra acestor ecosisteme conduc rapid la situații critice.

În momentul actual ecosistemele montane sunt periclitate de poluarea apei, aerului și solului, eroziunii solului, alunecărilor de terenuri și a pierderii diversității biologice datorită distrugerii echilibrului diferitelor sisteme biologice vitale.

Impactul activităților umane asupra ecosistemelor montane diferă în funcție de condițiile socio-economice locale și moștenirea culturală, dar nu trebuie să se omită că cel mai important rol al acestor ecosisteme este de a fi un mediu de viață pentru populația montană.

Orice acțiune de protejare, conservare și refacere, acolo unde este cazul, a mediului montan, trebuie gândită și făcută în scopul de a crea un mediu de viață cât mai adecvat populației locale. În nici un caz nu trebuie să se încerce transformarea regiunilor montane în muzee sau parcuri de atracție.

Abandonarea pășunilor și exodul populației montane sunt la fel de dăunătoare ca și supraexploatarea sau suprapășunatul.

Lipsa unei legislații adecvate privind protecția mediului reprezintă un pericol la fel de mare ca și elaborarea unor legi foarte restrictive în ceea ce privește exploatarea resurselor naturale. Crearea și menținerea prin legi inadecvate (vezi proiectul de *Cod Silvic/1995*) a unui conflict artificial între activitatea economică și cerințele ecologice pot influența negativ atât calitatea vieții locuitorilor spațiului montan cât și, în final, starea mediului care ar suferi dezechilibre mult mai mari, fie prin abuzurile generate de interdicții nefirești, fie prin depopularea unor zone în care veniturile necesare existenței sunt și așa greu de realizat iar alternativele aproape inexistente.

Ar fi de menționat aici problema zonelor protejate, care constituie în România, ca de altfel în întreaga zonă montană, un patrimoniu natural comun. Conservarea și extinderea zonelor protejate se poate realiza numai în cadrul unei legislații specifice care să prevadă și recompensarea proprietarilor de teren din aceste zone care nu pot să-și exploateze terenurile în modul cel mai eficient.

Necesitatea unor măsuri pentru asigurarea protecției și gestiunii solurilor, apei și aerului, refacerii peisajelor afectate și a conservării florei, faunei și habitatelor este stringentă. Mediul montan românesc fragil și neprotejat se degradează încet, dar sigur, iar refacerea ecosistemelor montane este deosebit de lentă și dificilă, în unele cazuri chiar imposibilă.

Rolul formării unei culturi ecologice și a respectului față de cerințele mediului montan nu trebuie minimalizat. O activitate intensă în acest sens trebuie desfășurată pe toate căile și prin toate mijloacele: învățământ, publicații, afișe, postere, articole și informări prin mass-media etc. Organizațiile neguvernamentale de mediu au și ele datoria să se implice în acest efort.

Fără crearea unei conștiințe publice în ceea ce privește conservarea și protecția mediului montan, atât a locuitorilor, cât și a potențialilor turiști, celelalte măsuri devin inefficiente.

Populația montană prin prezența sa, prin activitățile desfășurate cât și prin modul în care concepe relația om-mediu reprezintă una din cele mai importante componente ale ecosistemului montan și unul din factorii de echilibru, esențiali.

- Experiența europeană și națională arată clar că numai prezența unei agriculturi dinamice în zona montană poate permite întreținerea acestei părți a patrimoniului național, care este strategică.

Dominanta este dată de factorul calitate în toate domeniile, de un concept echilibrat agro-silvic, de pluriactivitate, de *stabilizare a populației* montane în mediul de origine și de punere în valoare a resurselor în limite ecologice, asigurându-se perenitatea acestora.

Agriculturii îi revine o mare parte din sarcini, dar nu poate asigura singură procesul dezvoltării montane. Problematika zonei montane se cere abordată în manieră globală, în sistem integrat, la care participă toate instituțiile din zona de munte, precum și societatea civilă.

- Între cele mai importante și urgente acțiuni se înscriu: perfecționarea cadrului instituțional, formarea competențelor și crearea cadrului legislativ specific.

Fenomenul dezvoltării montane nu poate fi nici determinat și nici accelerat în absența structurilor specializate și a mijloacelor adecvate.

Dacă cei 3,6 milioane locuitori ai zonei montane constituie o forță considerabilă pentru amenajarea și gestionarea acestui spațiu, ei pot reprezenta totodată un extraordinar rezervor de șomeri sau în migrație de care sigur nici România și nici Europa nu au nevoie, acum sau în viitor.

Un atu principal îl reprezintă faptul că *exploatațiile familiale există, agricultorii există*, aflându-se numai într-o stare de rămânere în urmă, fiind necesară doar amorsarea procesului de intensificare, modernizare și dezvoltare a exploatațiilor familiale, prin crearea de structuri profesionale și economice capabile să organizeze amonte și avalul și să permită:

–aprovizionarea;

–colectarea, prelucrarea și comercializarea producției agricole, *cu participarea producătorilor la distribuirea profiturilor finale;*

–protecția contra tendinței structurilor industriale, agro-alimentare, private sau de stat de instalare a unor *politici monopoliste* în relațiile cu producătorii agricoli montani.

• Fenomenul menționat reprezintă un mare pericol actual pentru destinul viitor al populației montane din România, care poate influența chiar stabilitatea societății rurale montane.

• Modul de dezvoltare a agriculturii montane în Europa occidentală care a urmărit creșterea mărimii exploatațiilor, specializarea, dependența alimentară în mare măsură de producția *din afara zonei*, reducerea numărului de exploatații și al populației montane, echipamente grele etc. nu este potrivit pentru condițiile din România. Europa însăși renunță și își modifică politicile spre pluriactivitate, repopularea spațiilor montane și conservarea ecologică.

• *Alternativa* constă în modernizarea exploatațiilor familiale a căror structură se va menține sau se va modifica numai pe măsură ce locurile de muncă neagricole vor crește constant și pe termen lung.

Obiectivul strategic fundamental – în aceste condiții – devine ameliorarea cantitativă și calitativă a producției și serviciilor pentru populația din zonă, cu integrarea amontelui și avalului, în mod progresiv, cu tehnologii adaptate zonei de munte.

Paralel, crearea de noi activități: filiera lemnului, a turismului rural și agroturismului, implantarea de mici industrii nepoluante.

Rezultanta va fi crearea de venituri neagricole în completarea celor agricole, care vor rămâne inferioare față de zonele de câmpie și colinare, prin diferență de calitate a solurilor și productivitate, dar vor permite menținerea densității populației la un nivel acceptabil.

În acest mod se va contura nu doar un model de dezvoltare agricolă ci și un *model de dezvoltare rurală montană*.

În valorificarea și utilizarea cât mai bună a resurselor regiunilor de munte este necesară adoptarea unor politici adaptate la situațiile regionale (județene) și locale.

Obiectivele strategice pentru dezvoltarea zonei montane în etapa 1995-2004:

1. Recunoașterea explicită a zonei montane și a specificului ei. Crearea responsabilității societății pentru destinul zonei montane.

2. Consolidarea, dezvoltarea și prosperitatea gospodăriei familiale montane prin agricultură și pluriactivitate.

3. Conservarea terenurilor agricole, în special a pajiștilor naturale, menținerea și modernizarea activităților agricole specifice de bază.

4. Asigurarea calității vieții populației rurale montane prin implantarea sau modernizarea infrastructurilor și a echipamentelor.

5. Stabilizarea populației montane și combaterea exodului tineretului.

6. Creșterea gradului de informare și instruire a populației montane pe baze științifice.

7. Conservarea resurselor montane și punerea în valoare a produsului montan agroalimentar și turistic de calitate.

8. Protecția mediului montan. Conservarea pădurii și asigurarea echilibrului agro-silvic.

9. Protecția, conservarea și refacerea patrimoniului natural al zonelor de interes științific și al patrimoniului cultural-istoric.

10. Crearea cadrului instituțional, organizatoric și legislativ, guvernamental și neguvernamental, specializat pentru zona montană.

Toate aceste obiective, devenite acțiuni, reprezintă factori de pozitivare a calității vieții în intramontanul românesc. Transformarea acestora în realități este dependentă de numeroși factori de natură legislativă, economică și organizatorică, de abordare în cadrul reformei a unei politici montane globale din care să se desprindă politicile montane (județene și pe masivi muntoși).

Notă: Aceste obiective vor putea fi realizate, apreciindu-se global resursele naturale și umane, armonizând dezvoltarea economică cu protecția mediului înconjurător, în spiritul echilibrului între activitățile umane și exigențele ecologice.

Obiectivele stabilite prin strategie vizează în primul rând interesele naționale. Muntele poate contribui semnificativ la integrarea României în Uniunea Europeană. Fiindu-ne cunoscute realizările și tendințele vest-europene

în zona montană, s-au putut formula obiective în consens cu mersul istoriei Europei. Este clar că România trebuie să aibă o strategie proprie pentru munte, o politică montană națională, politici regionale și programe locale de dezvoltare, acordate cu principiile europene și cu stadiul de dezvoltare.